

{50}

'50 jaar migratie' is een initiatief van BAM, CultuurNet Vlaanderen, Dēmos, FARO, Forum voor Amateurkunsten, LOCUS, Muziekcentrum Vlaanderen, Socius, Stichting Lezen, Vlaams Architectuur Instituut, Vlaams Audiovisueel Fonds, Vlaams Fonds voor de Letteren, Vlaams Theaterinstituut met de steun van de Vlaamse overheid.

Thuis

50 JAAR MIGRATIE

{50}

PANTA RHEI

Beste lezer,

Waar voel jij je *thuis*? *Thuis...* dat woord klinkt zoet. Thuis, dat is een plek voor familie en vrienden, dat is nestwarmte, gezelligheid en geborgenheid. Het is ook de plaats waar je jezelf kunt zijn.

Veel Vlamingen hebben in de loop der tijden hun huis, thuis en hun familieleden achtergelaten, op zoek naar brood, een dak boven het hoofd of veiligheid. Onder hen landbouwers en arbeiders, doeners en denkers uit alle rangen en standen, die werk zochten in het noorden van Frankrijk, in Wallonië, of nog verder, de wijde wereld in. Vele Vlamingen gingen in het verleden op zoek naar een nieuwe of andere thuis, een stuk van die geschiedenis wordt in het nieuwe Red Star Line Museum voortreffelijk in herinnering gebracht. Migratie is van alle tijden en alle continenten. Mensen trekken de liefde achterna, of de belofte van of de hoop op werk en een toekomst voor hun thuis. Maar soms moeten mensen noodgedwongen hun thuis verlaten op de vlucht voor oorlog, andere onrusten of uit schrik voor vervolging.

Migratie is dus van alle tijden. Om het met de oud-Griekse filosoof Heraclitus te zeggen: *panta rhei*, alles vloeit en is voortdurend in beweging. Ook vandaag. De emigranten van hier delen hun levenservaringen met die immigranten die de omgekeerde beweging maakten en maken, en hier hun sporen nalieten.

2014 staat voor de deur. Het is dan exact vijftig jaar geleden dat België akkoorden sloot met Marokko en Turkije over de zogenaamde 'arbeidsmigratie'. De economie in ons land draaide bij het begin van de *Golden Sixties* op volle toeren, en had dringend nood aan sterke handen. Véél handen. Nodeloos te zeggen dat die akkoorden een enorme impact hadden, zowel in ons land als in Turkije en Marokko. Eerst kwamen individuele arbeiders, nog later volgden hun familieleden. De Spaanse, Poolse, Italiaanse en Griekse gemeenschappen deden het hen al voor. Ook nu nog kiezen vele migranten voor een betere toekomst in Vlaanderen.

Met dit boekje willen we hun aanwezigheid in en hun bijdrage aan onze samenleving in het licht zetten. Een erbetoon aan zij die hun thuis verlieten, een huis vonden in Vlaanderen en er een echte thuis van maken. Niet alleen de Marokkaanse en Turkse, ook de vele andere etnisch-culturele gemeenschappen. In 2014 plannen tal van organisaties en verenigingen activiteiten om die 50 jaar verwevenheid met Vlaanderen onder de aandacht te brengen. Volg hun activiteiten op www.uitinvlaanderen.be/50jaarmigratie.

Het boekje dat je nu in handen houdt, trapt 2014 af als jubileumjaar van de migratie. We grijpen dit jubileum aan om die culturele wisselwerking in de kijker te plaatsen.

Want de migratiegeschiedenis heeft onze westerse samenleving wezenlijk veranderd. En die evolutie naar een steeds grotere diversiteit is dan ook onomkeerbaar. Samen maken we de samenleving: in ons werk, in ons engagement en in onze omgeving. Hikmet, Najat, Chantal, Ciprian, Mercedes en Peter delen met jou in dit boekje hun zorgen en wensen. Fikry, Rachida, Mustafa, Joke en Rodaan vertellen wat ze willen vieren. Lees je mee?

Joke Schauvliege
Vlaams minister
van Leefmilieu,
Natuur en Cultuur

HIKMET YILMAZ
MIST DE KAMERAADSCHEPPELIJKE
SFEER ONDER MIJNWERKERS

Mijn vader was de eerste van de familie, en een van de eerste Turken, die in 1963 in België arriveerde en aan de slag ging als mijnwerker in Eisden. Zowel moeder als de kinderen keken er naar uit om 6 jaar later eindelijk terug met vader verenigd te zijn. Ook ik heb mijn tijd in de mijn gehad. Het was zwaar en gevaarlijk werk. Eens beneden was je afgesloten van de buitenwereld. Een bijna fatale keer werd mijn halsslagader geraakt door een scherpe steen. Ik moest met mijn vingers de wond dichtdrukken. Boven bij de infirmerie, naaide een dokter zonder enige verdoving de wonde dicht. Ik heb geschreeuwd van de pijn. Later zijn de omstandigheden iets verbeterd. Vele Turken, maar ook andere nationaliteiten verbonden hun lot aan de mijn. Allemaal droegen ze bij aan de Belgische economie. Ze hebben hier gewerkt, hun kinderen zijn hier opgegroeid. Ze horen hier thuis.

Onder de grond voelden de mijnwerkers zich enorm met elkaar verbonden. Ik merk dat de sfeer in de samenleving de laatste decennia toch veranderd is. Een vreemde naam was vroeger geen hindernis om te mogen werken in de mijn. Nu zouden zij minder kans hebben op de arbeidsmarkt. Ook kinderen kunnen we nog beter begeleiden naar een goede opleiding.

In de zomer gingen de meeste families terug naar Turkije. Aan de sfeer bij de Turkse migranten voelde je de vakantie naderen: het vooruitzicht op de reis maakte de mensen blij. De terugkeer was heel dubbel: je was tegelijk blij omdat je je familie had teruggezien maar ook verdrietig omdat je hen weer moest achterlaten. En hoewel ik ook erg kan genieten van Turkije, ligt mijn thuis toch in Maasmechelen. Hier ligt mijn toekomst.

HET HUIS AAN HET BOS

RACHIDA LAMRABET

Het eerste huis waar we in woonden was een klein arbeidershuis in een smalle straat die uitmondde in een groot bos. Dichter bij het paradijs kon je volgens mij niet wonen. Er liep een rivier in dat bos. 'Ga daar nooit heen' waarschuwde mijn moeder ons. Natuurlijk gingen we daar wel naartoe met de andere kinderen uit de buurt en elke keer tartten we het lot door steeds dichterbij het water te komen, steeds meer en verder voorover te buigen aan de oevers van de rivier. We probeerden met lange takken de vissen te vangen die net onder het wateroppervlak naar voedsel kwamen happen. Tot onze frustratie slaagden we er nooit in een vis aan de haak te slaan. Als aanvaardbaar alternatief visten we dan op lege flessen en plastic zakken die in de rivier dreven en op een dag tuimelde mijn broer in het water. We hebben hem gered. Het zou de voorbode zijn van hoe zijn verdere leven zou verlopen. Hij zou diegene zijn die altijd met zijn ogen open ergens in sukkelde om er dan, met de daver op het lijf en gehavend, uit te klauteren met de hulp van anderen. We hadden nog geprobeerd om de sporen van het gebeuren te verdoezelen voor we met een klein hart huiswaarts keerden. We lieten hem zijn kleren uittrekken zodat we ze konden uitwringen, dat lukte aardig maar zijn schoenen waren reddeloos. Ze zaten onder de modder en niemand durfde nog in de buurt van het water te komen om ze uit te spoelen. Zeven jaar

woonden we in dat huis aan het bos en ik wist dat mijn moeder eenzaam was. Ik kon er niet omheen, mijn moeder was ongelukkig. Ze vond de tijd zo traag gaan. Slechts zeven jaar in België? Ik betrapte haar soms wanneer ze op een krukje in de tuin zat, in de schaduw van de tuinmuur. Ze tuurde naar het einde van de tuin en het leek alsof haar blik veel verder keek dan de omheining die de grens van onze tuin markeerde. Ze haalde haar bleke voeten uit haar teenslippers en legde ze op de kille tuintegels. Terwijl wij elkaar in het gras opjoegen bleef zij roerloos kijken naar de afschutting, dwars door ons heen.

Mijn vader kwam thuis van het werk en bracht verhalen mee van buiten, over de dingen in het hier en het nu en mijn moeder onderbrak hem aan tafel door ons een anekdote te vertellen van zoveel jaar terug in het dorp waar ze vandaan kwam, een anekdote die we al tig keren hadden gehoord. 'Weet je nog die keer toen...?'

Toen stelde mijn vader voor om het huis waarin we woonden te kopen. Mijn moeder weigerde.

Waarom een huis kopen in een land waar ze maar even zouden blijven? Ze herinnerde hem aan zijn belofte en ze was zeer duidelijk: als hij zich niet aan zijn woord hield zou ze alleen vertrekken met ons, desnoods te voet.

Niemand aan tafel merkte dat deze schijnbaar rustige conversatie bij mij een grote onrust veroorzaakte.

Ik wilde niet weg, er was nog zoveel te ontdekken in het bos, samen met mijn twee broers en de kinderen van de buurt. We moesten nog dieper het bos in. Een paar dagen

eerder beweerde één van de kinderen dat er een lijk lag te rotten tussen het kreupelhout. Een eerste expeditie om dat tot op het bot uit te zoeken werd vroegtijdig afgeblazen omdat er om een onverklaarbare reden paniek uitbrak in de groep. We renden gillend en struikelend terug naar het licht.

's Nachts hoorde ik mijn ouders mompelen tussen de lakens. Ik hoopte dat mijn vader mijn moeder van mening kon doen veranderen maar toen hij haar een paar dagen later weer sprak over welke grote buitenkans het was nu hij het huis kon kopen, snoerde ze hem de mond door met versmachte stem en in tranen uit te roepen dat dit huis zich rondom haar sloot en haar verstikte wanneer wij naar school waren en mijn vader naar zijn werk vertrokken was. Ik wilde dat ze zich minder eenzaam zou voelen in dit huis en op een dag liet ik mijn springtouw aan de voordeur vallen en rende naar binnen; 'Mama, mama, er liep net een Marokkaanse vrouw door onze straat en ze zei 'salaam' tegen mij.' Ik trok mijn moeder mee naar de voordeur in de hoop nog een glimp op te vangen van de mysterieuze vrouw, maar op straat was er niemand meer te bekennen.

'Hoe zag ze eruit die Marokkaanse vrouw?' vroeg mijn moeder. Ik vertelde haar dat ze een koubou* aanhad en een letham*, voor haar mond en neus droeg.

'In dit land dragen de vrouwen geen koubou noch een letham' zei mijn moeder en doorprikte zo mijn leugen. Ik had haar een Marokkaanse vrouw cadeau willen doen maar in mijn ijver was ik te grondig te werk gegaan en de vrouw die ik voor haar had verzonnen zou hier nooit rondlopen, die

woonde in het dorp van mijn moeder.

Die nacht droomde ik dat ons huis me had opgeslokt en me niet meer liet gaan. Ik kreeg geen enkele deur open en liep verloren van de ene naar de andere kamer. Er waren vreemde mensen in onze kamers die, van zodra ze mij zagen, de deur voor mijn neus dicht deden. Ik kon geen enkele kamer in en ik vond de weg naar buiten niet. Ik riep zo hard ik kon dat ze me moesten laten gaan. Ik werd wakker met mijn hart in mijn keel. Door het kleine dakraam zag ik dat de nacht zo zwart als inkt was en toen ik opkeek stond mijn moeder aan mijn bed, ze hield mijn hand vast en stelde mij gerust, de nachtmerrie zou niet meer terugkomen, ik moest niet bang zijn want morgen zou het vast en zeker weer een mooie dag worden.

*Koubou: Een djellaba voor vrouwen die gedragen wordt met de kap op.

*Letham: een fijne, doorzichtige sluijer die de neus en de mond bedekt.

Rachida Lamrabet is auteur en juriste. Ze schreef onder meer Vrouwland (2007) en Een kind van God (2008)

WEETJES

Meer dan 2.000 Marokkaanse soldaten lieten in 1940 het leven aan de zijde van het Franse leger bij de slag bij Gembloux. Van de 1.000 overlevenden zouden slechts een 50-tal hun moederland nog terugzien.

Bron: Ambassade van Frankrijk in België

12

In 2007 behoorden de Belgen tot de nationaliteiten uit de Europese landen met de sterkste neiging om te emigreren, samen met Luxemburgers en Zwitsers. Hoe kleiner het land, hoe meer men geneigd is te migreren. Meer Brusselaars (11 op 1.000) dan Walen (5,7 op 1.000) en Vlamingen (3,37 op 1.000) verlieten in 2007 het land.

Bron: De migratie van Belgen, Centrum voor gelijkheid van kansen en racismebestrijding, 2009

**GRATIS PROGRAMMABROCHURE
IS BESCHIKBAAR VANAF EIND MAART
INFO OP WWW.ERFGOEDDAG.BE**

- facebook.com/erfgoeddagvlaanderenbrussel
- twitter.com/Erfgoeddag
- Plaats jouw sfeerbeelden van Erfgoeddag op Instagram met als hashtag #erfgoeddag.

Moeilijke levensomstandigheden in Zuid-Spanje dwongen vele mensen te vertrekken. Eerst naar de mijnen in het noorden, later ook naar België. Onder hen ook mijn vader. Een jaar later, in 1958, volgden moeder en de kinderen. Ik was 7 jaar. We waren twee dagen onderweg met de trein. De kinderen huilden van de honger. We namen onze intrek bij vader in de barakken van Houthalen, na 4 jaar verhuisden we naar een huis in de wijk. Ik denk met veel warmte terug aan die interculturele mix van bewoners. We liepen bij elkaar binnen en buiten. De spanning van de dictatuur van Franco was ook bij ons voelbaar geweest. Vader zei steeds dat we nu in België in een vrij land leefden. Maar toen mijn zusje op de schoolbanken danste, als goedbedoelde interpretatie van vrijheid, verstond de juffrouw dat toch anders.

{14

Toen mijn ouders na hun pensioen terugkeerden naar Spanje was dat een enorme klap. Nu bleven de kinderen achter. Mijn moeder heeft mijn eerste kind niet zien geboren worden. Ik nam ook de moederrol op toen mijn zus trouwde. Mijn moeder was het liefst bij haar kinderen gebleven maar de heimwee knaagde te erg aan mijn vader. We hebben hen enorm gemist.

Hoewel ik sinds 7 jaar mijn leven heb opgebouwd in België, heb ik heimwee: naar de zon, de vreugde, de Spaanse dansen. Ik kan mijn Spaanse cultuur niet verliezen, dat is een stuk van mezelf. Onder Spanjaarden en sympathisanten vieren we hier Driekoningen, het feest waarop kinderen cadeaus krijgen, we eten samen Spaanse gerechten. Maar mijn thuis is hier in België. Want hier leven mijn kinderen en kleinkinderen.

**MERCEDES
LOPEZ MORAÑO**
HEEFT HEIMWEE NAAR
DE SPAANSE ZON EN VREUGDE

HOE EEN ASIELZOEKER EEN HARTAAVAL KRIJGT

RODAAN AL GALIDI

Kamel was de meest ideale asielzoeker ooit. In de drie jaar in het asielzoekerscentrum tot hij een verblijfsvergunning en flatje kreeg, kwam hij nooit in aanraking met de vreemdelingenpolitie. Tijdens de vierde maand in zijn flatje voelde Kamel dat iets irritants hem dwarszat. Jeuk in zijn kont. Hij probeerde alle crèmes en oliën, maar die verdwenen en de jeuk bleef. Voor een traditionele man uit het Midden-Oosten was het onmogelijk om het woord 'mijn kont' te zeggen, en dan ook nog jeuk, daar, op die gevoelige plek, in dat gevoelige woord. Dagenlang twijfelde hij, maar op een dag om kwart over acht 's ochtends durfde hij het nummer van de huisarts te draaien en hoorde hij de stem van de assistente.

'Heel mijn lichaam jeukt niet, behalve in...', zei hij en zweeg. Terwijl hij zocht naar een paar gram durf, leek de assistente zijn stilte te begrijpen.

'Wanneer had u die jeuk voor het eerst?'

'Vier maanden geleden.'

'Heeft u crèmes geprobeerd?'

'Zes soorten.'

'Morgen vijf voor tien, oké?'

Kamel was opgelucht. Dit was miljoen keer makkelijker dan hij dacht. De volgende dag zat hij tegenover de huisarts.

'Ik begreep dat u jeuk heeft aan uw...', zei ze en keek hem aan. 'Ik zal u een crème voorschrijven.' Tien minuutjes later liep hij de praktijk uit en voelde zich zo gelukkig dat het zo makkelijk ging. Bij de drukke apotheek gaf hij het recept aan een jong meisje met bril, die de eerste achttien jaar van haar leven in een dorp had gewoond. Dit was haar eerste werkdag in de apotheek. Toen ze die ochtend op was gestaan, was ze blij dat ze zou beginnen met haar droombaan. Ze zou haar plicht als apotheker serieus nemen en de mensen vriendelijk en correct helpen aan de juiste medicatie.

Kamel ging weer zitten, terwijl het meisje zijn recept in orde maakte. Hij keek naar de vele hoestende en kuchende mensen. Opeens riep het meisje zijn naam van achter uit de apotheek, terwijl ze langzaam naar de balie liep. Hij stond meteen op en haastte naar voren.

'Ik begreep dat u jeuk heeft in uw anus', zei ze hardop, vanuit het midden van de apotheek.

'Ja', fluisterde Kamel. Hij ademde snel en voelde de ogen van de wachtenden achter hem branden in zijn rug.

'Ik begreep dat u vier maanden lang jeuk heeft in uw anus', zei ze met een stem net zo hard daarvoor, alsof ze nu niet dichtbij hem was.

'Klopt', zei Kamel in een ademzucht. Het koude zweet van zijn gezicht waren natte stenen die de balie konden breken.

'Heeft u de laatste tijd vaak anale seks gehad?'

'Nee', zei Kamel schor.

‘U krijgt deze crème. De gebruiksaanwijzing staat erop, maar ik zal het uitleggen.’ Uit het doosje haalde ze een tube die in een pijpje eindigde. ‘Kijk, hieruit komt de crème. Drie centimeter pijpje, tweeënhalve centimeter moet in uw anus en dan duwt u zacht in de tube. Twee keer per dag. Duidelijk? Of heeft u meer uitleg nodig?’ Het meisje zei het met een gevoel dat ze haar werk perfect deed. Deze arme man, die de gebruiksaanwijzing in het Nederlands waarschijnlijk niet helemaal goed zou begrijpen, zou nu snel van zijn kwaal af zijn. Kamel nam snel de tube aan, draaide zich verward om, botste tegen het raam voor hij naar buiten liep, stapte op zijn fiets en viel flauw. Twee dakdekkers renden naar hem, droegen hem aan handen en voeten de apotheek binnen.

‘Die man heeft een hartaanval!’, riep een van hen.

‘Nee hoor, hij heeft alleen maar jeuk in zijn kont’, zei het meisje. Kamel opende zijn ogen met alle kracht die hij nog had.

‘Hartaanval’, zei hij schor en sloot zijn ogen.

*Rodaan Al Galidi schrijft gedichten en verhalen.
Zijn nieuwste dichtbundel is ‘Liever niet’, antwoordt de liefde.*

WEETJES

De menselijke soort is afkomstig uit Afrika. Onze vroegste voorouders leefden ongeveer 6 à 7 miljoen jaar geleden in Oost-Afrika. Op de vlucht voor de toenemende droogte en de voedselschaarste waagden de mensen tussen 800.000 en 700.000 jaar geleden de overtocht naar het Europese continent.

Bron: Ben ik een migrant?, Centrum voor gelijkheid van kansen en racismebestrijding, 2009

De Limburgse barakken die na WOII ruimte boden aan de Duitse krijgsgevangenen boden later de eerste huisvesting aan de buitenlandse mijnwerkers. Ondertussen blijft er van de barakken slechts één replica over in Beringen.

Bron: Barak 15

A portrait of Najat Saadouné, a woman with a warm smile, wearing a vibrant magenta hijab and a matching turtleneck sweater. The background is a soft-focus outdoor setting.

NAJAT SAADOUNE
RESPECTEERT DE VROUWEN EN
MANNEN UIT DE EERSTE GENERATIE

Zoals een kind opgroeit met een moeder en een vader ben ik opgegroeid met twee landen. Ik ben groot geworden met de band met Marokko. Dat heeft mij gered. Ik weet van in het begin wie ik ben, wie mijn ouders en grootouders zijn, mijn cultuur, mijn identiteit. Als vierjarig meisje reisde ik in 1964 samen met mijn moeder, zussen en broers mijn vader achterna. Opeengepakt als sardiënen in een minibusje, een reis van een week lang. We voelden ons snel thuis in de warme gemeenschap van Hoeilaart. Mijn moeder heeft veel meer afgezien. Ze voelde zich geïsoleerd want sprak geen Nederlands. In de jaren 60 waren er nog geen taallessen. Een wekelijks hoogtepunt was de uitstap naar de markt in Brussel, om kruiden en groenten te kopen, of vlees van bij de Joodse beenhouwer. Moeder kon haar hart ophalen tijdens de jaarlijkse reis naar Marokko. Uiteindelijk verhuisden we naar Brussel. Moeder vond er taalgenoten. In de stad ervoer ik voor het eerst spanningen tussen de verschillende culturen.

Er zijn meer vrouwen zoals mijn moeder. Ze hebben misschien minder kansen gehad maar toch goed werk gedaan. Geïnvesteerd in hun kinderen. Die mensen uit de eerste generatie hebben alles achtergelaten, hun familie, hun vrienden, hun gewoonten. Ze hebben in België meegebouwd aan de metro's, hebben gewerkt in de mijnen, in de fabrieken. Dat lijkt vandaag allemaal vanzelfsprekend.

Ik ben overal thuis. Want ik weet wie ik ben, waar mijn wortels liggen. Maar soms voelt mijn thuis toch vreemd, wanneer het verschil mensen gaat onderscheiden. Vijftig jaar migratie herdenken is ook respect tonen, de solidariteit van vroeger herinneren, en bovenal al die sterke vrouwen en mannen hun plaats geven.

OVER EEN STAMBOOM EN TURNPANTOFFELS

JOKE VAN LEEUWEN

'Je kunt de wereld alleen maar begrijpen als je die van verschillende kanten beziet.' Milan Kundera

22 { Mijn grootmoeder, mijn moeders moeder, aan wie ik mijn officiële voornamen Johanna Rutgera te danken heb, gaf mij ooit een stamboom van haar familie, vanaf de zeventiende eeuw. Zo kwam ik te weten dat mijn naam teruggaat tot het begin van de achttiende eeuw, toen Johanna en Rutger, kinderen van schoolmeester Jan Krol, in hun eerste levensjaar stierven. En dat ik van migranten afkomstig ben, niet alleen van zeventiende-eeuwse voorouders uit wat nu Duitsland is - die namen droegen als Weber, Wäfer en Käthers - maar ook van een Hugenoet die in 1690 uit Rouen was gevlucht. Misschien verzeilde hij wel in het boekenvak, want dat gilde liet vreemdelingen toe. Maar dat weet ik niet, want dat staat niet bij zijn naam vermeld. Wel staan er bij anderen beroepen als landbouwer, arbeider en schuitvaarder. In de negentiende eeuw zat er in elk geval een betovergrootvader in het boekenvak: Gerardus Philippus Zalsman. Hij was uitgever in Kampen. De drukkerij die hij opzette bestaat nog steeds.

Zonder stamboom weet je maar nooit of je van migranten afstamt.

Zelf ben ik ook een migrant geworden.

23 { Verweggingen we niet toen ik dertien was. Van Nederland naar België. Mijn vader werd in Brussel hoogleraar protestantse theologie. Er waren nu eenmaal niet veel protestanten in het katholieke België, dus moesten er een paar uit Nederland worden gehaald. Moeder en kinderen gingen mee. En al waren de Nederlanden in de geschiedenis meer dan eens met elkaar verenigd, we ondervonden dat we toch echt in een ander land terechtgekomen waren. Ik ging met twee van mijn zusjes naar een Vlaamse school. Op de eerste dag werd ons gezegd dat we turnpantoffels moesten meebrengen. Dat woord kenden we niet. We kenden het woord pantoffels, maar die dingen droeg je alleen thuis. En we ontdekten onze enorme achterstand wat het Frans betreft. Al mijn klasgenoten waren feitelijk drietalig: ze spraken Nederlands én Frans én het dialect van hun bomma en bompa. Ik sprak alleen Hollands-Nederlands en een paar Franse zinnnetjes, zoals 'Papa fume une pipe'. Dat was wel zo, mijn vader stak net als veel andere mannen in die tijd regelmatig een pijp op, maar ja, met één zo'n zinnetje konden we niet echt converseren. Dat was voor sommige andere kinderen dan ook een slim uitsluitingsmechanisme: zodra ik op het schoolplein bij hen kwam staan gingen ze over op het Frans.

En net als iedereen uit een ander land, ervoeren we hoe het voelt als je op basis van je afkomst op één hoop wordt gegooid en van etiketten voorzien. Voor de Hollanders was dat vooral 'luidruchtig en betweterig'. Natuurlijk waren en

zijn er luidruchtige en betweterige Nederlanders, maar het verlegen grietje dat ik was werd er voorzichtig van, zeker als een leraar – zelf opgevoed in het Frans – aan mij vroeg of hij iets in goed Nederlands zei.

We hadden geen behoefte aan koloniegedrag. Mijn vader maakte zich geliefd bij veel katholieken. Hij was dan ook verre van luidruchtig en betweterig. Zijn denken was doortrokken van het enerzijds-anderzijds en hij stelde liever vragen dan dat hij behoefte had aan eenduidige antwoorden.

Het was een traditie in mijn familie om ons met vluchtelingen bezig te houden. Dat begon al zo'n honderd jaar geleden, toen mijn grootouders van vaderskant Belgische vluchtelingen opvingen in hun dorp op de Zuid-Hollandse eilanden. Mijn grootmoeder kon er smakelijk over vertellen. Bijvoorbeeld dat die mensen liever naar haar protestantse kerk kwamen dan naar hun eigen katholieke, want zij gaven hen soep en de pastoor niet. Mijn grootvader van moederszijde hield zich bezig met de opvang van Russische vluchtelingen en gaf ons later doosjes cadeau die door hen minutieus in traditionele stijl waren beschilderd. Mijn ouders begonnen tijdens de Tweede Wereldoorlog hun wittebroodsweken in een huis vol mensen die in Friesland hun toevlucht zochten. Erg romantisch was dat niet. Later, in de jaren zeventig, kwam een Eritrese jongen bij ons over de vloer en logeerden er Zuid-Afrikanen die het apartheidregime waren ontvlucht.

Wie in eigen land blijft terwijl anderen wegtrekken, beziet die andere wereld maar al te vaak vanuit een onjuiste beeldvorming. Toen ik voor de UNICEF in Tanzania was, praatte ik over die veronderstellingen met een jonge Tanzaniaanse vrouw. Zij zag alleen rijke Europeanen, die in grote vrijstaande huizen woonden en een rits personeel hadden. Haar beeld van Europa was op die waarnemingen gebaseerd. Ik vertelde over onze flatgebouwen, die ze niet kende, en dat veel Europeanen het schoonmaak- en opruimwerk deden dat zij hen hier nooit zagen doen.

Vrienden in Casablanca vertelden me een jaar of twintig geleden over de indruk die ze kregen van Marokkanen die in Europa woonden en in Marokko op vakantie kwamen. Ze zagen hen in grote auto's rijden die ze zelf nooit konden betalen en hadden het gevoel dat die migranten zich in eigen land superieur gedroegen. Ik vertelde hen hoe ze in onze landen vaak niet respectvol genoeg behandeld werden en last hadden van vele vooroordelen en van de neiging hen niet als individuen te zien.

Een van die vrienden had als grote droom een Amerikaanse of Europese vriendin te vinden. Hij ging naar de VS, maar keerde toch weer terug. Zijn droombeelden over het paradijs dat hij daar zou vinden waren inmiddels vervangen door een realistischer kijk. Niet alleen op de VS, ook op zijn eigen land.

Joke van Leeuwen schrijft en tekent voor kinderen en volwassenen. In 2013 won ze de AKO Literatuurprijs voor Feest van het begin.

Mijn jeugd speelde zich af in de regio Leuven. Daar speelde, woonde, studeerde, fietste en ontspande ik. Ik kan me nog elke put in de straten herinneren. Het leek vanzelfsprekend dat ik in de voetsporen van mijn ouders zou treden. Pas toen ik 21 jaar was, besepte ik dat die beschermde omgeving me te klein werd. Ik wilde culturen opsnuiven, mensen leren kennen, talen horen spreken, zien hoe mensen leven. De reisverhalen van Karl May die ik als kind las, hebben misschien wel mijn ontdekkingszin geprikkeld. Ik kreeg de kans om verder te studeren in Zwitserland en er te werken als kwantumfysicus. Het proces van migratie heb ik omarmd maar is daarom niet altijd eenvoudig verlopen. Wanneer je vertrekt, besef je pas echt dat je je familie moet achterlaten, dat alles nieuw zal zijn en dat je slechts weinig of geen mensen daar kent. Bovendien sluit de Vlaamse mentaliteit niet perfect aan op de Zwitserse. Je komt uit een beschermde omgeving en moet er met een positieve blik alleen tegenaan.

Ook al heb ik Vlaanderen fysiek achtergelaten, ik kan die band nooit doorknippen. Vlaanderen betekent voor mij mijn jeugd, mijn familie, de joviale sfeer, het Vlaamse realiteitsgevoel, mijn taal. Thuis zijn kan voor mij overal. Het is de plaats waar mijn routines zich afspelen, gewoonten waar je niet meer bij nadenkt. 's Ochtends vroeg opstaan, maar ook de gepofte kastanjes aan de haard van het ouderlijke huis, de looppartijen in de Leuvense of Zwitserse bossen. Kansen grijpen, hard werken en durven. Ik hoop nog veel mensen en culturen te kunnen ontdekken.

PETER STAAR

WOU DE WERELD ZIEN

IN DEN VREEMDE

MUSTAFA KÖR

Onze wegen zijn gescheiden
Dat is het leven zo gaat dat laat ik mij vertellen
Of ze gelijk hebben weet ik niet
maar die hartzeer toch
Ook een nomaad verlangt een warme haard
en hoe ouder hoe schaarser de aan te bellen deuren
de wereld lijkt dan een schichtig dier zoveel
hoorgeschal en geblaf
je zou voor minder vluchten
Waar zijn de vrienden van weleer gebleven
de straten waar ik mijn knieën schaafted
mijn eerste kus
Ook eenzame harten kloppen   helaas
is het leven een stipte trein   ergens opgestapt
elders er weer af   het eeuwige gependel
naar overal en nergens
Uiteindelijk zijn we allemaal nomaden onderweg
naar dat lapje aarde dat tot in den treure
uw thuis worden zal

*Mustafa Kör is schrijver van De Lammeren en Uitverkorene.
Ook was hij in 2008 stadsdichter van Genk.*

WEETJES

Zonder de invloeden van de moslims zou Europa er vandaag heel anders hebben uitgezien. Sinds 800 introduceerden ze via hun talrijke handelscontacten en reizen windmolens, reisduiven, peperkoek, rijstpap, cijfers, het dragen van snorren, tulpen, kastanjes, koffie, sorbets en veel meer.

Bron: Lucas Catherine, Rijstpap, tulpen & jihad, 2004

Belgische vrouwen werkten in de 19de eeuw vaak als huishoudster in Parijs. Ze waren graag geziene werkers omdat ze bekendstonden om hun enorme werkkracht en vaak voor een lager loon wilden werken dan hun Franse collega's. Buitenlandse mijnarbeiders waren om dezelfde redenen ook welkom in de Belgische mijnen.

Bron: Ben ik een migrant?, Centrum voor gelijkheid van kansen en racismebestrijding, 2009

A portrait of Chantal Pukuta, a young Black woman with glasses, wearing a blue and yellow patterned top. She is standing in a church, with a large wooden cross visible in the background. The text is overlaid on the top right of the image.

CHANTAL PUKUTA

KOESTERT DE FAMILIALE
WARMTE UIT CONGO

In 1994 kwam ik als 24-jarig meisje naar België om te studeren. Ik herinner me mijn vertrek nog heel goed. Verscheurd door het verdriet mijn familie achter te laten en de nervositeit naar het nieuwe leven dat ik zou starten. Je maakt een reis naar het onbekende, je weet niet wat je zal vinden. En niets zou nog zijn zoals voorheen. Mijn bagage was vooral gevuld met functionele voorwerpen, maar ook met dierbare foto's en de bijbel die ik als meisje had gekregen. Mijn geloof is een rode draad. Op moeilijke momenten geeft het woord van God me de kracht om door te zetten. In België kon ik terecht bij mijn zus. Mijn parcours bracht me uiteindelijk in Geraardsbergen.

Sinds al die jaren ben ik nog maar één keer teruggekeerd naar Congo, in 2011. Ik voelde me verloren in mijn eigen land. Zoveel was veranderd. Maar ik heb de sfeer en de menselijke warmte wel teruggevonden. Die warmte koester ik enorm. Mensen in België lijken zich meer terug te plooiën op zichzelf. Dat zou onder Congolezen onmogelijk zijn. Ons begrip van familie is van toepassing op de ruimere sociale relaties. Ouderen worden respectvol aangesproken als oom, tante, moeder, vader, grootvader, grootmoeder, grote broer of zus, ook al behoren ze niet tot het kerngezin. Hier in België ben ik soms gechoqueerd als ik jongeren zie die weinig respect tonen voor volwassenen.

Je cultuur behouden is belangrijk. Ik hoop dat mijn kinderen ook hun Congolese wortels kennen. En dat ze contact zullen houden met hun familie ginds. Dat ze niet vergeten dat ze ook daarvandaan komen, ook al voelen ze zich op en top Gents, Vlaams of Belgisch.

WAT MIS IK DIE DAGEN

FIKRY EL AZZOUI

Wat mis ik die dagen. Dat ik onder de schaduw van een cactusgaard lag. Dat ik aan een ezel zijn oren trok, kippen achterna liep en een angstige man een slang voor de voeten gooide. O, wat had ik het goed. O, wat liep mijn leven als djinn gesmeerd.

32 { Tot die smerige heks magie gebruikte en mij dwong naar België te vertrekken. Ik vraag me nog steeds af waarom ze mij koos. Ik ben maar een zwakke djinn. Ik kan niet vliegen, ik ben niet sterk en mijn snelheid is door mijn leeftijd al helemaal afgebot. Maar als je in de macht bent van een smerige heks, dan gehoorzaam je altijd. Je bent als het ware gehypnotiseerd. Als de dag van gisteren kan ik me nog herinneren wat ik toen deed. Ik was net begonnen aan een smakelijke avondmaaltijd. Ik kloofde aan enkele kippenboutjes en ik slurpte een meterslange schapendarm naar binnen. Daarna liet ik een luide boer en leunde achterover tegen een cactus. Ik was klaar voor een hazenslaapje. Dat heb je nodig als je een oude djinn bent. Ik was klaar met mijn dagelijkse routine. Ik denk dat ik al honderden jaren dezelfde routine heb. Tot er een geluid akeliger dan duizend huilende baby's in mijn hoofd kroop. Een stem die mij beval om te vertrekken.

Ik stond op en ging van het Rifgebergte naar Tanger. Die afstand heb ik te voet gedaan. Ik kon toch moeilijk liften,

ik ben namelijk onzichtbaar en als ik mijn ware aard toon, dan jaag ik een mens de stuipen op het lijf. Mensen moesten eens weten hoe afschuwelijk zij er zelf uitzien. De ezels wilden ook niet meewerken, zij werden veel te onrustig als ik op hun rug klom. Een taxi is voor mij veel te benauwd en ik kan ook de mens zijn gezucht niet verdragen. Ik heb een sterk reukorgaan en de mens zijn adem is van een smerigheid die zijn gelijke niet kent. Onderweg heb ik maar één fatsoenlijke maaltijd gehad. De mensen waren er heel anders, zij gooiden hun afval niet in hoekjes. Niet wetende dat djinns ervan smullen. Niet wetende dat een hongerige djinn de mens vervloekt en agressief begint te worden. Aardappelschillen, bedorven vlees, vissengraten, zelfs de verse geur van schimmel op brood kwam mij niet tegemoet.

33 { De akelige heks hield me in haar macht tot ik als verdoofd een schip binnenwandelde. Voor het eerst verliet ik mijn land waar ik leefde als een koning. De zee was niks voor mij. Voor het eerst leerde ik misselijkheid kennen en die akelige heksenstem in mijn hoofd hielp ook niet echt. Toen mijn voeten de Spaanse grond raakten, kreeg ik het gevoel dat ik nooit meer ging terugkeren. Ik bleef in de ban van de heks en zette mijn tocht verder. Ik moet toegeven dat de Spaanse djinns niet bijster aardig waren. Meer nog, ze negeerden mij en toonden mij niet eens waar de mens zijn afval verstopte. Uit armoe heb ik me een paar keer tegoed gedaan aan uitwerpselen. In Frankrijk had ik vooral succes bij de vrouwelijke djinns. Maar wat moet een oude djinn als ik daarmee? Romantiek is iets van lang vervlogen tijden.

In België stond ik voor een huis dat op alle andere huizen in de buurt leek. Mijn rechterhand ging plots de lucht in en ik belde aan. Die akelige heks had zelfs de macht over mijn lichaamsdelen gekregen.

Een oude vrouw deed open en zei: ‘Salaam, djinn. Kom binnen.’

Ik vroeg me af hoe die oude vrouw mij kon zien. Er verscheen een zwarte kat. Haar wijd gesperde ogen, haar zwiepende staart, haar gemiauw maakte mij bang. Plots begon ze te blazen en ze haalde uit met haar rechterpootje. Ik deinsde achteruit.

De oude vrouw lachte en zei: ‘Zo, jullie zijn al vriendjes geworden. Haar naam is Bilouh.’

‘Waarom heb je mij betoverd? Waarom heb je mij naar een land gestuurd dat nooit het mijne zal zijn?’

‘Voor je het weet is dit land het jouwe geworden. Tot ik mijn laatste adem heb uitgeblazen, moet je mij gezelschap houden. Je moet met mij mee gaan naar de markt. Af en toe moet je iets stelen en wat met Bilouh spelen.’

De kat keek naar mij een toonde haar gemene tanden. De wereld was definitief op zijn kop gezet, een oude vrouw die een djinn onderdrukte.

De oude vrouw kon ook aardig zijn want ze hield mij een smakelijke maaltijd voor. Ze bestond uit oud brood waar kruidige paddenstoelen op groeiden. Daarna een gebraden kippetje dat enkele maanden had liggen rijpen in een vochtig hoekje en waar wormen en maden zich al gewillig te goed aan hadden gedaan, vooraleer het mijn beurt was om

ze te verslinden. Dit alles werd overgoten met zure melk. Ik had in tijden niet zo lekker gegeten.

Na een zeker aantal jaren van worsteling had ik mijn lot aanvaard. Met andere djinns had ik geen contact. Ze vonden mij een merkwaardig schepsel dat niet eens hun taal verstond. Ik wandelde met de oude vrouw naar de markt, luisterde naar haar gezeur over het weer dat maar nooit went. Ik en Bilouh/Bilouh en ik kwamen steeds beter overeen. Ik at haar kattenbrokken, zij gebruikte mij als krabpaal. Ja, soms schotelde ze mij een muis voor.

De oude vrouw stierf uiteindelijk een langzame, pijnlijke dood. En net voor ze haar laatste adem uitblies, hief ze haar vloek op. De akelige heksenstem in mijn hoofd hield eindelijk op met krijsen. Bij haar dood keek ik naar Bilouh, zij hief haar schouders op. We genoten van de afwezigheid van de oude vrouw en besloten om een nieuwe thuis te zoeken. Na enkele dagen ronddolen vonden we een open riool net naast een stortplaats. Het mos nodigde uit om te zitten, het wemelde er van de ratten en het afval was overheerlijk. Hier kon ik mijn dagen slijten. Hier kon ik gelukkig worden. Ook al mis ik die lang vervlogen dagen, de last om terug te keren en opnieuw te beginnen, dat is zelfs voor een djinn teveel gevraagd.

Fikry El Azzouzi schrijft romans, columnen en theaterstukken. Het Schapenfeest (2010) is zijn debuutroman.

Dat je bij familie terecht kan wanneer je migreert is een grote hulp. Je spreekt immers de taal nog niet, je hebt nog geen werk. Mijn zus in België heeft me op weg geholpen. In 2010 ben ik samen met mijn vrouw definitief afgereisd naar België, de auto propvol. In onze bagage zat vooral kledij, mijn computer, maar ook 'sarmale'. Dat zijn wijnbladeren gevuld met gehakt. Mama had die gemaakt voor mijn zus die dat zo graag eet. Wij houden van onze Roemeense keuken en zeggen 'de beste groenten zijn vlees' of 'de beste vogel is het varken'.

Het is aangenaam wonen in België. We hebben er een job. Mijn drie zussen wonen hier ook. In Roemenië gaan heel veel mensen gebukt onder armoede. Huurkosten zijn vaak meer dan een maandloon. Mensen vragen zich af wat ze hun kinderen 's anderendaags te eten zullen geven. We werken hard in België, we weten ook waarom. Ik ervaar in België zelf geen aanpassingsproblemen al merk ik dat de mentaliteit wel anders is. Wij Roemenen feesten veel uitbundiger, met live-muziek, dansen en drinken. We hebben ook veel redenen om uitgebreid te feesten: een geboorte, doop, verjaardag, naamdag, huwelijk, alle orthodoxe feesten. Een ander verschil is dat je in België een afspraak moet maken om met vrienden op stap te gaan. In Roemenië ga je gewoon langs.

Thuis is voor mij België. Als ik op een andere plaats ben, voel ik geen rust meer. Ik ben overal welkom, maar hier, in Antwerpen, bij mijn vrouw en hond, voelt het thuis. Toch zal ik mijn erfgoed niet vergeten. Roemenië is mijn geschiedenis. Daar ben ik geboren. Vandaar komen mijn tradities die ik koester.

CIPRIAN PETCU
MIST DE MUZIEK EN HET
DANSEN UIT ROEMENIË

ONTDEK DE VELE ACTIVITEITEN OP UITINVLAANDEREN.BE/50JAARMIGRATIE

2014 staat volop in het teken van de viering van de migratie-geschiedenissen. Daarom zal UiTinVlaanderen alle activiteiten in verband met migratie voortaan ook bundelen op één pagina:

www.uitinvlaanderen.be/50jaarmigratie

Door in de linkerkolom te filteren op 'wat, waar, wanneer' kan je grasduinen door het rijke aanbod.

Organiseer je zelf een activiteit? Voer deze dan in via UiTdatabase.be, mét de extra tag 'migratie'.

Zo kan iedereen genieten van de viering.

WEETJES

In 1961 verbleven er 320 Turken wettig in België. In 2010 zijn dat er 39.551.

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek

Belgische emigranten vóór 1918 kregen in Noord-Frankrijk met een hele reeks vooroordelen af te rekenen zoals: 'ze pikken onze banen in', 'ze integreren zich niet in de samenleving'.

Bron: A. Morelli, Belgische emigranten, 1999.

Vlamingen in het buitenland missen het meest: hun familie, de Vlaamse taal, frietjes en bier, de cafés en... regen.

Bron: enquête Vlamingen in de Wereld

De voornaamste nationaliteiten in het Vlaams Gewest: Belgische (92%), Nederlandse (1,97%), Marokkaanse (0,45%), Poolse (0,42%), Italiaanse (0,36%), Franse (0,31%), Turkse (0,31%), Spaanse (0,21%), Duitse (0,20%) en de Britse (0,18%). Veel buitenlanders zijn in de loop der jaren genaturaliseerd. Bron: FOD Economie, 2012

LEESTIPS VAN

www.iedereenleest.be

BRANDLICHT ERIK VLAMINCK

Wereldbibliotheek, 244 p.

'Steeds op zoek naar het juiste woord, de juiste formulering, schrijft hij als een geboren verteller.'

Marc op www.iedereenleest.be.

Tony Verkest migreert samen met zijn Hollandse vrouw en dochter naar Canada omdat 'het geld daar aan de bomen groeit'. Samen met een grote groep Vlamingen houdt hij er vast aan de tradities van thuis: duivensport, wielrennen en natuurlijk bier. Maar er blijkt nog iets anders te zijn wat hem aan België bindt. Een rijke familiechroniek met veel tragiek én humor.

VRIJGEVOCHTEN SANIJE HALILI EN DIANE BROECKHOVEN

Vrijdag, 160 p.

'Ik was toch even stil na het lezen van dit boek.'

Anne-Marie op www.iedereenleest.be.

In dit waargebeurde en aangrijpende verhaal vertelt de Kosovaarse Sanije Halili hoe ze, tegen de wil van haar strenge vader, studeert om onderwijzeres te worden. Maar door de gruwelijke oorlog moet ze haar land ontvluchten. Nadat haar moeder, zus en man vermoord zijn, probeert ze in België samen met haar vader en drie dochters een nieuw leven in België op te bouwen. Met vallen en opstaan.

DIT ZIJN DE NAMEN TOMMY WIERINGA

De Bezige Bij, 301 p.

'Het boek blijft boeien tot het einde en stelt de grote levensvragen.' Marleen op www.iedereenleest.be.

In een onooglijk en fictief dorpje in de Russische steppe strijkt een groep vluchtelingen neer. Ze zijn al maanden op zoek naar een betere wereld maar kwamen onderweg vooral ontbering, ellende en zichzelf tegen. Als illustratie daarvan dragen ze het bewijs van een gruwelijke misdaad met zich mee. Pontus Beg, commissaris van dienst, probeert de zaak op te lossen.

MAMA TANDOORI ERNEST VAN DER KWAST

Nijgh & Van Ditmar, 214 p.

'Van der Kwast rijgt dit soort geweldige komische scènes aan elkaar met een stevige dosis schrijftalent.' Sofie op www.iedereenleest.be.

Mama Tandoori is het geromantiseerde levensverhaal van Ernest van der Kwasts Indiase moeder. Ze is de schrik van het gezin en de buurt, heeft altijd de deegrol in de aanslag en gaat onvermoeid op zoek naar koopjes. Dat levert knotsgekke anekdotes op. Een voorbeeld: al heeft de familie geen kat, toch sleept de moeder kilo's kattenvoer mee naar huis. Iets in promotie kan je immers niet laten staan en komt altijd van pas.

HET KLEINE MEISJE VAN MENEER LINH
PHILIPPE CLAUDEL

De Bezige Bij, 144 p.

'Dit is een prachtig boek! Over vluchten, vriendschap en hopen op een beter leven.' Liesbet op www.iedereenleest.be.

Meneer Linh is op de vlucht met zijn kleindochter. Na een lange reis komt hij aan in een vreemd land dat hij niet begrijpt. Dat gevoel blijkt wederzijds te zijn. Tot hij de dikke meneer Bark ontmoet die urenlang vertelt over zijn pas overleden vrouw. Hoewel meneer Linh de woorden niet verstaat, voelt hij wat meneer Bark wil zeggen. Er ontstaat een warme vriendschap die veel problemen weet te overbruggen.

{ 42

DE CLUB VAN ONVERBETERLIJKE OPTIMISTEN
JEAN-MICHEL GUENASSIA

Van Gennep, 610 p.

'Een bijzonder actueel verhaal over de problematiek van ontheemden, mensen zonder papieren en asielzoekers in een land ver van hun thuis.'

Dirk op www.iedereenleest.be.

Als bij toeval komt de jonge Michel in Parijs terecht bij een groep Oost-Europese politieke vluchtelingen. Aan de hand van hun verhalen over de politiek, het leven, familie en natuurlijk de liefde ontdekt Michel de complexe wereld. En passant kijk je vanuit het perspectief van een immigrant naar Parijs, Frankrijk en Oost-Europa in de vroege jaren zestig.

EEN TIJDELIJK ONGEMAK
JHUMPA LAHIRI

Meulenhof/De Boekerij, 240 p.

'Grootse verhalen over de kleine dingen die ons leven maken.' Peter op www.iedereenleest.be.

In deze verhalenbundel over Indiase migranten in Amerika observeert Lahiri dagdagelijkse gebeurtenissen met vooral vrouwen in de hoofdrol. Achter de kleine portretten gaan grote thema's schuil: afscheid, eenzaamheid, verlangen en verlies. De ontroerende verhalen worden door de rake typering en het grote gevoel voor humor gelukkig nooit al te zwaar of overdreven weemoedig.

43 }

ZE HETEN ALLEMAAL MOHAMMED
JÉROME RUILLIER EN YAMINA BENGUIGUI

Oog&Blik, 288p.

'Confronterende getuigenissen in een sobere stijl.'

Aline op www.iedereenleest.be.

In deze graphic novel (eigenlijk is het een verhalenbundel) doen Algerijnse en Marokkaanse migranten in Frankrijk hun aangrijpende verhaal. Je krijgt vaders, moeders en kinderen te horen die vertellen over moeilijke omstandigheden, racisme en tegenslagen. Tegelijk vertellen ze over hoop, eigen gebruiken en plannen. Met een eenvoudige tekenstijl geeft tekenaar Ruillier de verhalen van Benguigui extra spankracht.

WAAR VOEL JIJ JE THUIS?

FOTOWEDSTRIJD

Waar voel jij je thuis? In je luie zetel, je tuin of net dat andere, heel speciale plekje? Deel het met ons en de rest van de wereld, en maak kans op een mooie prijs!

We (FARO, Vlaams steunpunt voor cultureel erfgoed vzw, het Forum voor Amateurkunsten vzw en het Centrum voor Beeldexpressie vzw) zorgen voor een vijfsterren publieks- en juryprijs. Zo gaat deze wedstrijd in zijn werk:

1. Maak een foto van de plek die uitdrukt wat 'thuis' voor jou betekent. Je mag er zelf ook opstaan.
2. Surf naar www.facebook.com/vijftigjaarmigratie en post je foto met begeleidende commentaar op onze pagina. Wij zorgen ervoor dat deze netjes op de pagina komen. Je kan je foto's insturen tot 9 maart 2014.
3. Hou de Facebookpagina in de gaten, want na 9 maart 2014 worden de winnaars gekozen.
4. Hoe? De jury – bestaande uit o.a. professionele fotografen – bepaalt wie de juryprijs wint. De publieksprijs gaat naar die foto die het meest 'vind-ik-leuk'-duimen heeft verzameld. (*)

Veel succes!

(*) Lees de kleine lettertjes op www.faronet.be/migratie

{50}

 Volg het laatste nieuws en de hoogtepunten op onze Facebookpagina: www.facebook.com/vijftijaarmigratie
Voor communicatie in het kader van 50 Jaar Migratie raden we de hashtag #migratie aan.

SAMENSTELLING FARO vzw en Stichting Lezen vzw
FOTO'S Artur Eranosian **VORM** Magnifik.be **DRUK** Artoos

MET DANK AAN CultuurNet Vlaanderen,
Vlamingen in de Wereld, De Lijn, NMBS

EEN UITGAVE VAN FARO. Vlaams steunpunt voor
cultureel erfgoed vzw | www.faronet.be

VU Marc Jacobs. FARO. Vlaams steunpunt voor
cultureel erfgoed vzw, Priemstraat 51, 1000 Brussel.

WETTELIJK DEPOT D/2013/11.524/14 **ISBN** 978-90-8992-012-6
December, 2013 | © 2013 FARO

Alle rechten voorbehouden. Behoudens de uitdrukkelijk bij wet bepaalde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd of openbaar gemaakt, op welke wijze ook, zonder de uitdrukkelijke voorafgaande en schriftelijke toestemming van de auteurs.

